

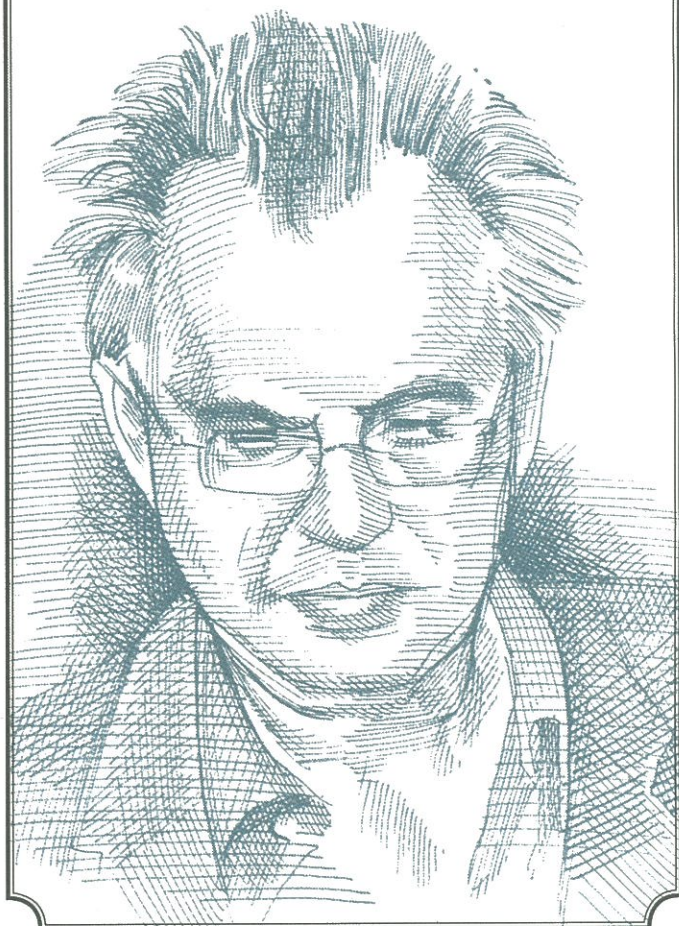

מה שקרה בעולם הוא של אורך השנים, מדינות התחרו זו בזו איך לעזור לחבורת טייקונים להעלים מסים, במדינות אחרות"

קובי אלכסנדר | 30 חודשים בפנים

מי המודשע? פרשה בת עשר שנים הסתיימה ממש בימים אלה, לאחר שגזר דין של 30 חודשי מאסר בכלא פדרלי, הושת על קובי אלכסנדר ששב לארצות הברית מנמיביה, שאליה נמלט עם משפחתו ב-2006. אלכסנדר, 64, מייסדי קומברס ומי שהיה מנכ"ל החברה, הודה בסעיף של מרמה בניירות ערך, זאת לאחר שהוא ובכירים נוספים של החברה הואשמו בבקדייטינג - זיוף מועדי הענקת האופציות שהוענקו להם לרכישת מניות החברה, כדי להגדיל את התגמול שלהם. עבירה שהרשות האמריקאית לניירות ערך ראתה בחומרה רבה, על אף שמדובר בעבירה "פינוסית" בלבד.

במסגרת מדיניותם הקשוחה כלפי עבירות כלכליות שנעברו בארצות הברית, ודרישתם משאר העולם לשתף פעולה בעניינים כאלה, האמריקאים הפעילו לחץ על שלטונות נמיביה במשך שנים כדי שאלכסנדר יוסגר. בשלב מסוים אף היה שמו של אלכסנדר שני רק לאוסמה בן-לאדן ברשימת המבוקשים של ארצות הברית.

יוסי מימן | הפרשה שמסעירה את פרו

מי השוד? העבירות המיוחסות בפרו לאיש העסקים הישראלי יוסי מימן הן חמורות. על-פי החשד, מתוך 20 מיליון דולר כספי שוחד שקיבל הנשיא לשעבר אלחנדרו טולדו, ידידו הקרוב של מימן, 11 מיליון דולר עברו דרך חשבונות בנק שונים של מימן, בלונדון ובמקומות אחרים עד מדינה שהיה עובד של החברה המשחדת, אודברכט הברזילאית, העביר לתביעה בפרו פירוט העברות כספיים שחלקן אפילו נעשו לחברת מרחב של מימן, שמקום מושבה בהרצליה. התביעה בפרו טוענת שמימן היווה למעשה איש קש עבור טולדו. טולדו מצדו טען כמה וכמה פעמים שאין לו מושג ונגיעה לחשבונות של מימן.

עד כה, זומן מימן לחקירה שאליה, ככל הידוע, לא הגיע. עורך דינו מסר בתחילה שמצב בריאותו אינו מאפשר חקירה, גם בדרך של שיחת ועידה. לפני כשבוע הגיש פרקליטו של מימן לבית משפט פרואני בקשה להביאס קורפוס, ככל הנראה כדי להקדים תרופה למכה, אם תוגש בקשה להסגרתו.

מה הסיפור? הפרשה האמורה התרחשה בשנות שלטונו של טולדו כנשיא, בשנים 2001-2006. אודברכט עצמה סללה את דרכה בלא מעט שוחד בארצות רבות בדרום אמריקה וגם בברזיל עצמה, והפרשה התפוצצה ברעש גדול שנשמע ברחבי היבשת. מרסלו אודברכט, מנהלה, יושב כיום בכלא.

לאחר שטולדו לא התייצב לחקירה בפרו, הוצא נגדו צו מעצר בינלאומי ופרס הושת על ראשו. בשלב מסוים סברו כי הוא בדרכו לישראל, וממשלת ישראל הודיעה כי תמנע את כניסתו עד שיסדר את ענייניו עם פרו. אין זו הפעם הראשונה ששמו של מימן נקשר בחשד

להעברת כספי שוחד לטולדו. מוקדם יותר השנה, הציגה התביעה הפרואנית העברה בנקאית של סכום צנוע יותר, כ-91 אלף דולר, שהגיע דרך חברת קש מחברת תשתיות ברזילאית אחרת, קמרגו קורראה, לחשבון בנק בלונדון של חברה שהתבררה כשייכת למימן. גם כאן מדובר בחשד להטיית מכרו בתחום בניית רשת הכבישים.

כבר כמה שנים חושדים בפרו בזוג החברים הללו, וכאשר חמותו של טולדו רכשה נכסי גדלין יקרים בלימה, בסיועו הפיננסי של מימן וחברה שלו בשם אקוטבע, נפתחה חקירה אם מדובר בכספי שוחד שקיבל טולדו עצמו, שכובסו באמצעות החבר והחנות.

איורים: גיל גיבלי

מדהים ככל שזה נראה, עד 2008, לשחד עובד ציבור במדינה זרה לא נחשב לעבירה פלילית בישראל. עד כדי כך ש"לפני עשור עוד היו פניות של חברות לבית המשפט העליון בבקשה שיכירו להן בכספי השוחד כהוצאות". אבל אז "הממזרים שינו את הכללים", והתוצאות הן מצעדי אנשי עסקים וחברות בינלאומיות בדרך אל חדרי החקירות.

דוח G ← שלומית לו

כששואלים את משה אשר, מנהל רשות המסים, אם "הממזרים שינו את הכללים", הוא מבקש להזכיר שבסוף, יש בחורים טובים שעוברים כחוק ומשלמים מס, ויש בחורים רעים שחיים על חשבון הבחורים הטובים האלה. אבל כן, הכללים השתנו מהקצה אל הקצה. הדרמה הגדולה של החברות, אנשי העסקים והאזרחים הישראליים שפועלים או מחזיקים כספים בחו"ל, רק החלה, והיא כבר מהרהרת: העולם הולך ונסגר, כבר לא תשלם שוחד אי שם בגינאה או בלסטו או באוקראינה ותחזור הביתה כמנהל מכובד שמרצה על שקיפות ואסטרטגיה עסקית. הכסף ששמת בחשבון בשוויץ, של החברה שרשמת באנטילים, כבר איננו חסר ריח ועקבות, ורשויות המס, הרשות לאיסור הלבנת הון והמשטרה כבר מקבלות אינפורמציה ורפי חשבון, ועוד מעט תירדש לחקירה.

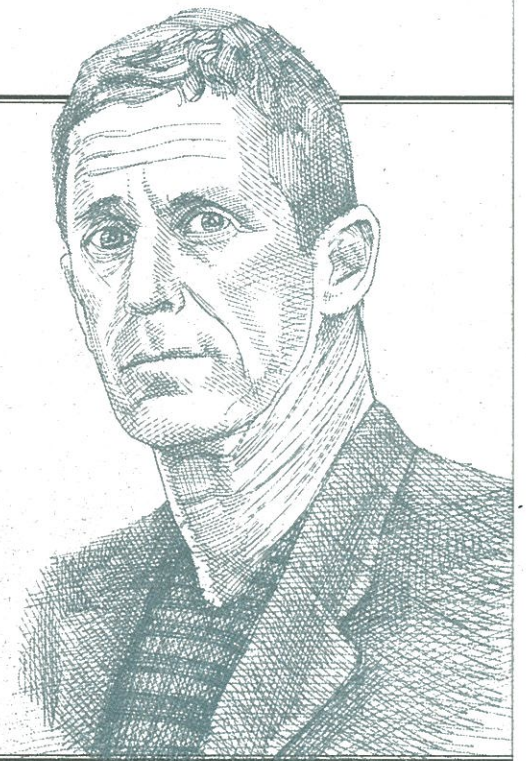
"אני מקווה שנראה עוד ועוד מקרים של חשיפת מקרי שוחד בחו"ל", אומר ג'ואי אש, מנהל המחלקה הפלילית בפרקליטות המדינה. "אנחנו כבר עכשיו עוברים על עוד כמה מקרים כאלה, שאני לא יכול לפרט אותם. אם נמצא שחברות ממשיכות עם תרבות השוחד, נעשה הכול כדי לאסוף ראיות

ולהעמיד לדין וגם לגרום לסנקציות כלכליות, כדי להפוך את זה ללא משתלם".

"העולם נהיה קטן יותר", אומר עו"ד אורי ברזלי, בעבר סגן נציב ויועץ משפטי של מס הכנסה. "בימי במס הכנסה, להשיג אינפורמציה בחו"ל היה בלתי אפשרי עבורנו. היום מס הכנסה מקבל כמעט כל מידע שהוא מבקש. בעבר, התחושה של האנשים הייתה שאם הם פועלים בחו"ל, הם יכולים לפעול מחוץ לחוק – וזה השתנה מהקצה אל הקצה. מי חלם לפני חמש או שש שנים לפנות לממשלת שוויץ ולקבל אינפורמציה ורפי חשבון בנק?"

"מה שקרה בעולם", מסביר משה אשר, "הוא שלאורך השנים מדינות התחרו זו בזו איך לעזור לחברות טייקונים להעלים מסים, במדינות אחרות. הקלאסיקה היא שוויץ, שהייתה הכספת של הכסף השחור בעולם. היא התעשרה מזה שנים רבות, אבל אז לארצות הברית, ואחר כך למדינות אירופה כמו גרמניה, צרפת ואיטליה שראו את העשירים שלהן מוציאים את הכסף, נפל האסימון."

"ארצות הברית חייבה את שוויץ לתקן חקיקה כך שכיום אין יותר חשבונות מספריים (כלומר ללא שם הלקוח). כל פתיחת חשבון מחייבת בריקה, מי נהנה מהכסף, ופתאום, כל החשאייות הזאת נגמרת."

בני שטיינמץ | בין גינאה, לשווייץ ולרומניה

מי חשוד? בני שטיינמץ, המיליארדר המכבב דרך קבע ברשימת עשירי ישראל, נעצר לפני כחודשיים על-ידי משטרת ישראל, ושוחרר בערבות לאחר תקופה של מעצר בית. דרכו הישראלית וגם זה הצרפתי החרמו, ובהמשך הוחרם גם מטוס המנהלים שלו. זוהי הדוגמה המובהקת ביותר לשינוי פני עולמה בינלאומיים אשר חיברו יחדיו שלוש יבשות - אפריקה, אירופה ואסיה - כדי לסגור על חשוד.

מה הסיפור? חברת הכרייה BSGR, חברה בת של BSG הקשורה לשטיינמץ (הידוע בכך שהקשרים שלו עם החברות הנושאות את שמו מעורפלים והוא מכהן בהן כיועץ) קיבלה ב-2008 ללא תמורה מממשלת גינאה זכויות כרייה של עפרות ברזל בסימנדאו. ב-2010, בעת שהתחלף השלטון בגינאה, הודיע הנשיא החדש אלפא קונדה כי הזכויות נקנו בשוחד וכי הוא מפקיע אותן. שטיינמץ מבוקש לחקירה גם בשווייץ, בחשד שהשתמש בחשבונות בנק שווייצרי לצורך תשלום השוחד. בראיון ל-G באפריל שעבר, אמר שטיינמץ

כי "אנחנו קורבנות של הצלחתנו בגינאה", ואילו פרקליטו, עו"ד יובל ששון, אמר לאחרונה כי "מדובר בקנוניה בינלאומית" נגד מרשו.

בתום השנה שעברה, היה שטיינמץ מעורב בעוד פרשה עם חשד לשימוש בהשפעה לא הוגנת, ברומניה, וצו מעצר שלא בפניו הוצא נגדו שם, ובוטל בהמשך. שם מדובר על חברה שהוקמה יחד עם טל זילברשטיין ושמעון שבס, שניסתה לרכוש על גל תביעות השבת הקרקעות שהולאמו בתקופה הקומוניסטית. הם חברו לנסיך פאול פיליפ ההונצולרן כדי לתבוע יחד אדמות שהיו (אולי) שייכות לו, הצליחו להשיב שתיים, ואז נטען ברומניה כי ההשבה הושגה בדרכים לא ראיות, והקרקעות עוקלו. צו המעצר בוטל כאמור, אבל ההליך המשפטי לא הסתיים. שטיינמץ טען באותו ראיון נדיר ל-G כי הרומנים מתחשבים איתו על תביעה שהגיש נגד המדינה בעניין זיכיון למכרה זהב שנלקח ממנו לאחר שוכה.

"אני מקווה שנראה עוד ועוד מקרים של חשיפת מקרי שוחד בחו"ל", אומר ג'ואי אש, מנהל המחלקה הפלילית בפרקליטות המדינה. "אם נמצא שחברות ממשיכות עם תרבות השוחד, נעשה הכול כדי לאסוף ראיות ולהעמיד לדין וגם לגרום לסנקציות כלכליות, כדי להפוך את זה ללא משתלם"

"העולם נהיה קטן יותר", אומר עו"ד אודי ברזלי, בעבר סגן נציב מס הכנסה. "בעבר, התחושה של האנשים הייתה שאם הם פועלים בחו"ל, הם יכולים לפעול מחוץ לחוק. וזה השתנה מהקצה אל הקצה. מי חלם לפני חמש או שש שנים לפנות לממשלת שווייץ ולקבל אינפורמציה ודפי חשבון בנק"

כל-כך של "הוצאות מיוחדות" בגין זכייה במכרזים בחו"ל, כמו שעושים המתחרים - כך הייתה ההצדקה - הפכה לא חוקית. זה לא אומר שהיא לא המשיכה לפעול כמעט באין מפריע, ולמעשה רק לפני חודשים ספורים, בדצמבר 2016, נרשמה ההרשעה הראשונה לפי הסעיף הזה. זה קרה כאשר חברת אן.אי.פי ניקוב, העוסקת בין היתר בהנפקת תעודות חכמות, הורשעה בהסדר טיעון במתן שוחד למנכ"ל משרד הפנים בממלכת לסוטו שבאפריקה, בסך למעלה מחצי מיליון דולר. המחיר: קנס כספי וחילוט בסך 4.5 מיליון שקל.

"משרד המשפטים עובד על התחום הזה לא מעט זמן", אומר ג'ואי אש מהפרקליטות, "ולצורך העניין הוקם צוות בין-משרדי שמטרתו לנסות לעמוד בדרישות ה-OECD, אבל המטרה העיקרית היא לאתר עבירות כאלה, להשיג ראיות, ואם אפשר, לפתוח חקירה ולהגיש כתבי אישום".

ואיך זה הולך?

"בשנים הראשונות המלאכה הייתה קשה. אם קיבלנו אינדיקציה שחברה ישראלית שיתרה בחו"ל - אפילו אם הייתה חקירה במדינה האמורה - לא היה שיתוף פעולה והתקשינו לבנות תשתית שמספיקה לפתוח בחקירה. המצב הזה השתנה ב-180 מעלות, ועדיין העבודה קשה מאוד".

ברא נדבר על ההרשעה הראשונה.

"לפני שנה, עם הרבה יצירתיות, הצלחנו לאסוף ראיות נגד חברת ניקוב, ולמרות שמדובר על מדינה (לסוטו) שלא היו לנו שום קשרים דיפלומטיים איתה, שיתוף הפעולה היה מאוד מוצלח. למשטרת ישראל יש דרכים לנסות להשיג מידע. לא תמיד זה הולך, אבל מנסים ולא מרפים".

אודי ברזלי: "אנשים בהחלט חיים בפחד"

צילום: שלומי יוסף

הפרסום עושה טוב למאמצים או שעכשיו כולם פשוט יפתירו את השוחד טוב יותר?

"פרסום הסיפור הזה עשה לנו שירות מאוד טוב. אנשים הבינו שהמשטרה חוקרת ושהמדינה מקצה משאבים לכך. אנחנו משתמשים בפרסום. כאשר טבע פרסום (כפי שהייתה מחויבת לפי דיני רשות ניירות ערך האמריקאית) שהיא תחת חקירה בארצות הברית, על גב התשתית הזאת פתחנו בבדיקה שהפכה לחקירה. זה מאוד עצוב כשמדובר בחברה כמו טבע, אבל בד בבד זו חברה גדולה וחשובה והחקירה עושה הדים, וזה משרת את האינטרס שלנו ליצור מודעות".

מה אתה יכול לספר על שיתוף הפעולה הבינלאומי במקרה של בני שטיינמץ?

"זה פרי חקירה בישראל, של עבודה מאומצת מאוד בצרפת, בשווייץ ובארצות הברית. שיתופי הפעולה כללו מפגשים פה ובחו"ל. המדינות המעורבות בסך הכול משתפות פעולה, למרות שברוך כלל קשה להן לוותר על תוצרי חקירה. במקרה הזה, נוצרה תוכנה משותפת שהמדינה עם הכי הרבה סיכויים להצליח, צריכה להוביל את המהלך. כלומר ישראל".

ויאסו מימן, ששמו נקשר בימים אלה בפרשת שוחד גדולה בפרו, מעניין אתכם?

"זה משהו שכן נמצא על שולחננו. אני לא יכול לפרט, אבל אני מזכיר לך שהחוק בדבר שוחד בחו"ל תוקן ב-2008, ולפחות לפי מה שנכתב, מה שמוסר למימן קרה לפני כן".

את המכה הזאת ספג על בשרו בנק לאומי, למשל, כאשר נאלץ לשלם קנס אסטרונומי (270 מיליון דולר) לרשויות בארצות הברית, בשל העובדה כי השלוחה שלו בשווייץ סייעה לאזרחים אמריקאים להתחמק ממס. וגם בנק הפועלים ובנק מזרחי שפעלו בשווייץ, יצטרכו להסדיר את הסוגיה הזאת מול הרשויות האמריקאיות.

ארצות הברית, מסביר אש, לא רק חוקקה חוק המחייב ציות של אזרחיה למערכת המס גם אם ההון נמצא במדינה אחרת, אלא למעשה חייבה את המדינות ואת הבנקים השונים בעולם להיכנס איתה לפריקט של החלפת אינפורמציה בנקאית באופן אוטומטי. ישראל חתמה על הסכם כזה ב-2014. "במסגרת ההסכם הזה", אומר ראש רשות המסים, "קיבלנו מהאמריקאים ב-2014 נתונים על 35 אלף ישראלים, יחידים וחברות, וב-2015 על 30 אלף. אנחנו בשלבי עיבוד החומרים שקיבלנו".

בהמשך, גם ארגון ה-OECD חשב שזה רעיון לא רע והחל להניע את הרעיון, "וזה מהווה עבורי פוטנציאל מידע מ-200 מדינות", אומר אש. "עכשיו זה כבר סיפור אחר. אני יכול לגלות לא רק כסף שהוחבא בארצות הברית. חתמנו אמנה בילטרלית ואנחנו עומדים להחליף אינפורמציה דיגיטלית מול מאה מדינות נוספות. במקום שמדינות יחביאו זו מזו את הכסף - הן משתפות פעולה. אם מקורם, כל אחת חשבה שתרוויח כמה גרושים על עשירי מדינות אחרות, אבל לא הבינה שכך היא מפסידה את כספי עשיריה שלה, עכשיו המגמה התהפכה ובסוף כל המדינות יקבלו יותר".

"יכולנו להיות מחוץ למגרש הזה ולחכות. לא כל המדינות הצטרפו לגל. אבל אז היינו משתרכים אחרי כולם ומאבדים שנים של אכיפה ומאפשרים לאנשים להתארגן בצורה לא לגיטימית אחרת".

השוחד היה מותר

עד כמה דרמטי הוא השינוי בכללי המשחק, ניתן ללמוד מדבריו של עו"ד צבי גבאי, ראש מחלקת שוק ההון במשרד ברנע, שנוצר ש"לפני עשור עוד היו פניות של חברות לבית המשפט העליון בבקשה שיכירו להן ככספי השוחד ששילמו בחו"ל כהוצאות". ואכן, לא היה כל חוק האוסר זאת: עד 2008, לשחרר עובד ציבור במדינה זרה לא נחשב לעבירה פלילית בישראל.

רק ב-2008, לאחר שישראל חתמה על אמנות בינלאומיות במסגרת המלחמה בשחיתות, נוסף תיקון 291 א' לחוק העונשין, והפרקטיקה המקובלת

מה הסיפור? עיקר האישומים מדברים על קשר עם בכיר ממשל רוסי בשם בוריס שפיגל, שסייע לטבע להכניס את הקופקסון לתוכנית מיוחדת של משרד הבריאות הרוסי למימון תרופות יקרות, וקיבל עשרות מיליוני דולרים שהוסוו כעמלות הפצה. מי שצפוי בין היתר להיקרא לחקירה הוא חיים הורביץ (באיוור משמאל), שכהן כמנהל הפעילות הבינלאומית. כתב האישום שבו הודתה טבע לא נוקב בשמו של הורביץ, אך מצוין בו כי הפעילות האסורה ברוסיה נעשתה בידיעה מלאה של "מנהל בכיר, אזרח ישראלי, שהיה אחראי מטעם טבע על הפעילות הגלובלית שלה ב-2002-2010 ושעזב אותה ב-2014". יש לציין כי טבע היא זו אשר בעקבות העניין שגילה משרד המשפטים האמריקאי בפעולות העבר שלה במקומות האמורים, פתחה בעצמה חקירה בעניין ואף מימנה אותה.

מי חשוד? טבע, החברה שעל דגלה חרוטים תכנון, שקיפות וכל השאר, נמצאת במרכזו שערוריית שוחד ונחקרת על ידי משטרת ישראל, במסגרת שיתוף הפעולה חובקת הגלובוס למיגור השוחד. החברה הואשמה בארצות הברית בתשלומי שוחד בעשרות מיליוני דולרים לפקידי ממשל ברוסיה, אוקראינה ומקסיקו, בין השנים 2007-2012. טבע, שמיהרה להודיע כי איש מהמעורבים בפרשה כבר אינו עובד בחברה, שילמה במסגרת הסכם טיעון קנס של 519 מיליון דולר לרשויות בארצות הברית. זאת, על רווחים (בעקבות השוחד) שהוערכו בכ-215 מיליון דולר. כך שבלי ספק המסר האמריקאי ברור: סכום קנס שגובהו למעלה מפי שניים. ועכשיו תצטרך החברה לעבור גם את ההליכים בישראל, שעלולים להסתיים בקנס כספי נוסף.

"הקלאסיקה היא שוויץ, שהייתה הכספת של הכסף השחור בעולם", אומר משה אשר, מנהל רשות המסים. "היא התעשרה מזה שנים רבות, אבל אז לארצות הברית, ואחר כך למדינות אירופה כמו גרמניה, צרפת ואיטליה שראו את העשירים שלהן מוציאים את הכסף, נפל האסימון"

"האמריקאים השכילו לעודד חברות לבנות לעצמן מנגנונים למניעה ולאיתור עבירות שחיתות", אומר עו"ד צבי גבאי ממשרד ברנע. "לאוזן ישראלית יהיה זה נשמע מטופש, מה, לתת לחתול לשמור על השמנת? אבל מי שחושב ככה, מפספס. הרי החברות הן אלה שיודעות מה קורה בתוכן"

בהקשר זה, מוסיף דוגמה ג'ואי אש מהפרקליטות: "מה שמעניין הוא, שטבע עצמה מימנה את החקירה שהיא מעורבת בה, כאשר גילתה שמשרד המשפטים האמריקאי מגלה עניין בפעילות שלה ברוסיה ובדרום אמריקה. זו רמת ההרתעה שאני מקווה שגם אנחנו נגיע אליה. אני מקווה שבסוף יהיה דיווח עצמי, שמנהלי חברות יבואו ויגידו - גילינו שנעשתה אצלנו עבירת שוחד". דוגמה נוספת נותן עו"ד גבאי: "לפני חמש שנים", הוא אומר, "מי שעמד בראש סניף שנגחאי של בנק מורגן סטנלי, יצר קשרים מבוססים על מתן שוחד עם המקבילה של ראש מינהל מקרקעי

איך הקשרים עם ה-OECD בעניין הזה? "זה ארגון מאוד מסודר ששולח לכל מדינה את החשדות הקשורים בה. אנחנו גם יכולים לקבל מהם כתבה מעיתון במלוזיה שבה נכתב שעובד ציבור מלוזי קיבל שוחד מחברה שאחד מבעלי מניותיה ישראלי, והם מוסיפים לנו: 'אנא לטיפולכם'". ואיך אתה מטפל באמת? "זו שאלה האם כתבה כזו מצדיקה חקירה. בדרך כלל זה לא מספיק, ואנחנו מנסים לקבל מידע באמצעות המשטרה והמחלקה הבינלאומית בפרקליטות ופונים למדינה האמורה". והם מרוצים מאיתנו שם ב-OECD? "נבדקנו על ידיהם כשהשדה היה די יבש ועוד לא היו לנו חקירות. בחלק מהמקרים קיבלנו ניקוד גבוה, אבל אמרו לנו שבשורה התחתונה, אנחנו צריכים לשנות את אופי הפעילות כדי להעלות את מספר החקירות. בביקורי האחרון שם לפני חצי שנה, הצגתי חלק מההישגים והייתה שביעות רצון. אנחנו בדרך הנכונה".

האמריקאים הובילו שינוי
אם בישראל, האיטור לשוחד עובד ציבור זה הוא כאמור חדש יחסית, בארצות הברית מדובר בחוק שחוקק כבר ב-1977 בימי ממשל קרטור. איך נתחרה? אמרו התעשיינים לנשיא שאחרי, רונלד רייגן. אחרים נותנים שוחד ואנחנו מפסידים עסקים. "ואז אמריקה עשתה מה שרק היא יכולה לעשות: לגרום לכל העולם ליישר קו", מספר עו"ד גבאי ממשרד ברנע. "זה לקח להם המון זמן, אבל אחרי 20-30 שנה הם הצליחו. "האמריקאים הצליחו להגיע למצב שה-OECD שמו את השוחד, השחיתות והלבנת ההון ברשימת שלושת הפשעים החמורים ביותר. והדרך שלהם לעשות את זה היא לזהות את השערים שדרכם הכסף נכנס למערכת הפיננסית - בנקים, ברוקרים, קרנות השקעה וגופים פיננסיים אחרים - ולהטיל עליהם את חובת זיהוי מקור הכסף. כי ברגע שהכסף כבר נכנס למערכת, קשה מאוד להתחקות אחריו, אבל אם הוא מסומן עם כניסתו, אז אפשר לעשות זאת. זו בעצם הפרטה של האכיפה". הפרטת האכיפה נעשית גם בדרך של הטלת הבדיקה על החברות עצמן. "האמריקאים השכילו לעודד חברות לבנות לעצמן מנגנונים למניעה ולאיתור עבירות שחיתות", אומר עו"ד גבאי. "לאוזן ישראלית יהיה זה נשמע מטופש, מה, לתת לחתול לשמור על השמנת? אבל מי שחושב ככה, מפספס. הרי החברות הן אלה שיודעות מה קורה בתוכן. ואם יוצרים תמריצים מספיק חזקים, אפשר לגרום לכך שהן יעשו זאת".

קבוצת שפיר | חשדות ברומניה

מי חשוד? לפני קצת יותר משבוע, גם חברת התשתיות המובילה בישראל הצטרפה למועדון המפוקפק של הנבדקים בחשד שוחד במדינות אחרות, כאשר המחלקה הבינלאומית בפרקליטות המדינה פתחה בבדיקת חשד להעברת כספי שוחד בסך 175 אלף אירו, ממנהל הפעילות הרומנית של הקבוצה אז, אברהם מורגנשטרן, לראש עירייה ברומניה, כדי להבטיח זכייה בפרויקט מגורים בעיר.

ישראל הצטרפה בכך, ברוח המלחמה הגלובלית בכל מה שיכול להתברר כשחיתות, לחקירה שמתנהלת ברומניה בפרשה הזאת מאז 2014. שוויי של הפרויקט שבו חשקה "שפיר מבנים רומניה" (שכבר לא פעילה היום) הוערך ב-10 מיליון אירו. **מה הסיפור? כדרכן של פרשות כאלה, נתיבי הכסף היו פתלתלים ועברו באמצעות חברה אחרת של קבוצת שפיר, "לרטון יועצים", לחברה בשליטת ישראל הרשומה בליכטנשטיין, ומשם בשלוש העברות בנקאיות עד שנחתו בחשבונות בנק של ראש העיר האמור ושל אחיו, שהחזיק בחשבון בבנק דיסקונט בישראל. הפרשה, יש לציין, קדמה להפיכתה של שפיר הנדסה לחברה ציבורית והחקירה הרומנית צוינה בטיטות התשקיף. מורגנשטרן עצמו הורשע בפרשה אחרת ברומניה, של העלמות מס, ונשלח ל-12 שנות מאסר. בתחילה נכללה גם שפיר מבנים רומניה בחשדות בפרשת העלמות המס, אולם נמחקה כנראה מן התביעה.**

הראל שפירא, מנכ"ל שפיר הנדסה. הקבוצה דיווחה לגורסה על החקירה

ישראל בשנגחאי, קיבל מידע מוקדם על פרויקט נדל"ן ואיפשר לבנק וללקוחות ליהנות מהמידע. כשזה נחשף, רשות ניירות ערך פתחה כמוכר בחקירה נגד האדם והוגש כתב אישום, אבל במקביל הוציאה הודעה שלא תנקוט אמצעים נגד מורגן סטנלי ומנהליה, כי היו לה מנגנונים פנימיים טובים לאיתור שחיתות. זה שולח מסר מאוד חזק, ויותר ויותר תאגידים בונים נהלים פנימיים כאלה".

ואצל גופים בסדר גודל קטן יותר?
"זה מחלחל גם לחברות קטנות יותר. לא מזמן יצרתי נוהל כזה עבור חברת סייבר ישראלית קטנה, שנותנת שירותים לחו"ל, כי כאשר ניהלה משא ומתן עם גופים גדולים בחו"ל, התברר שמצפים ממנה שיהיה לה מנגנון כזה, ובלעדיו עלולים לא לחתום איתה על עסקאות".

"לא שוקטים לרגע"

אגב אכיפה מרצון, אחת הגאונות הגדולות של רשות המסים היא המספר הפנומנלי של הגילויים מרצון. כלומר, "מכצע" שבמהלכו אם תדווח על החשבונות שלך, תקבל חסינות מהליך פלילי ותוכל להגיע להסדר עם רשויות המס על הסכום שעליך לשלם. הרקע: עד שנת 2003, יכול היה אזרח ישראלי להחזיק חשבון בחו"ל וליהנות מהריבית בלי צורך לדווח. ב-2003 נולדה רפורמת המיסוי הפרסונלי, שהפכה את מחזיקי החשבונות הללו לעבריינים אם לא דיווחו עליהם. "איך שהתחלנו עם המהלך", מספר משה אשר, "נסעתי בספטמבר 2014 להיפגש עם ראשי המערכת הבנקאית השוויצרית, ששם נמצא רוב הכסף של ישראלים. אז בריוק הייתה פרשת בנק לאומי בארצות הברית, שהיה לה אפקט חזק.

לוקחים דוגמה

מג'קי בן זקן, דרך נוחי דנקנר, ועד לעיריית נתניה, גם בישראל "חוקרים את כולם"

הרוח הנמרצת שנוחה על רשויות האכיפה לא נעצרת בעבירות כלכליות חוצות ימים ואוקיינוסים. גם בתוך הבית פנימה נראה שנושבות רוחות אחרות הן ברמת החקירות והן ברמת האכיפה. הנה כמה תזכורות: לפני חודשים אחדים נגזר דינם של ג'קי בן זקן ואיתן אלדר ל-26 ול-22 חודשי מאסר בהתאמה ולקנסות של 800 אלף ו-500 אלף שקל בהתאמה בגין הרצת מניות מנופים. נוחי דנקנר, עד לא מזמן מבכירי המשק, הודשע אף הוא בהרצת מניות, של אי.די.בי, ונידון לשנתיים מאסר בפועל. לפני כשבועיים הגיש ערעור הן על ההרשעה והן על העונש.

בסוף החודש שעבר הורשע פעיל שוק ההון לשעבר רועי חיון בעבירות של עריכת הימורים לא חוקיים, הלבנת הון ועוד, ובעקבות עסקת טיעון נגזרו עליו 28 חודשי מאסר. ואילו גרגורי גורטבוי, בעל השליטה בפירמידת החברות BGI (השולטת בין השאר בויליפוד) נעצר לפני שנה בחשד לניסיון הברחת נכסים מוויליפוד. ההליכים נגדו טרם הסתיימו.

בראיון מיוחד ל-G בספטמבר, אישר יו"ר רשות ניירות ערך שמואל האוזר את התחושה ואמר כי "אין ספק שבארבע השנים האחרונות יש עלייה ברמת הענישה בכל התיקים. גם בתחום הרצת מניות, וגם בשימוש מידע פנים ועבירות שונות על חוקי ניירות ערך". כמו כן סיפר כי העלייה חלה לא רק ברמת הענישה אלא בכמות גילויי העבירות.

גם מנהל רשות המסים משה אשר מספר כי מלבד הפעילות הבינלאומית הנרחבת, עושה הרשות "המון מבצעי שטח וחקירות איכותיות טובות. אנחנו יחד עם המשטרה פותחים צח"מים (צוותי חקירה מיוחדים) ויחד מחלטים כספים, מכונות ומגיעים לכתבי אישום. רק בשנה האחרונה תפסנו רכוש ב-800 מיליון שקל". פרי לדוגמה מהחקירות האלה הוא פסק דין בן 5 שנות מאסר לדוד מורגנטרן בגין עבירות מס במיליארדים בשוק הדלק, בעיקר בצורת חשבונות פיקטיביים, שניתן לפני כשבוע וחצי. בנוסף, הוטל עליו קנס של 400 אלף שקל וחילוט רכוש.

ואם מדברים על עבירות שוחד למיניהן, לא צריך לנסוע עד אפריקה כדי לתת אותו כנראה. מגוון חקירות על הנעשה ברשויות מקומיות מניב לא מעט חקירות באזהרה של בכירים בחברות בנייה ואחרות. ככל הנראה, אין מטרה מוגדרת להתמקד ברשויות הללו יותר מבעבר, אלא צירוף מקרי של חקירות שהבשילו, יוצר רושם כזה בזמן האחרון.

בין הדמויות הבולטות שמצאו את דרכן לחדרי החקירות סביב הנעשה בעיריית נתניה היו גם דמויות מפתיעות כמו אברהם נוסבאום, יו"ר ובעלי השליטה בחברת הבנייה הגדולה והוותיקה אשטרום; יונה פוגל מנכ"ל פז, עמרם (עמי) פרץ, מנכ"ל ובעלי חברת בוני התיכון הנדסה; שמואל אנצ'ל, מנכ"ל לשעבר של חברת הדלק הישראלית מקבוצת דלק, ואחרים. יש לציין כמו כן מדובר בחקירה בלבד, וייתכן כי עבור חלקם או כולם, בכך תסתיים הפרשה. אבל ההד הציבורי בהחלט יוצר רושם ש"חוקרים את כולם".

משה אשר: "נתפוס המון"

"העולם מתחיל להיסגר. צריך גם לזכור שבארץ קשה מאוד 'להחביא' כסף גדול, ומי שעשה מיליונים בכסף שחור, חייב להשקיע אותם בחו"ל", אומר משה אשר, "יום אחד, בזכות שיתוף הפעולה בין המדינות, נגלה את הכסף הזה ונדרוש ממנו הסבר על מקורו"

"מה שמעניין הוא, שטבע עצמה מימנה את החקירה שהיא מעורבת בה, כאשר גילתה שמשרד המשפטים האמריקאי מגלה עניין בפעילות שלה ברוסיה ובדרום אמריקה", אומר ג'ואי אש. "זו רמת ההרתעה שאני מקווה שגם אנחנו נגיע אליה, שמנהלי חברות יבואו ויגידו גילינו שנעשתה אצלנו עבירת שוחד"

כתב אישום נגד קליניקה און (כתב אישום בגין העלמות הון לכאורה של 763 מיליון שקל נגד בורים ויסמן ובנו אבישר, שהיו בעלי קליניקה און, ולפיו השניים פתחו חברה באיים האנטיליים בהולנד, שדרכה שלטו ברשת המרפאות אשר הקימו במזרח אירופה, ובנו מבנה אחזקות שנועד להסתיר את שליטתם בחברות המקומיות בכל אחת מהארצות. המשפט עדיין מתנהל), ושופט אחד פרש בשל חשבוני שהיה לאשתו (השופט המחוזי משה גלעד ואשתו אביכה). גם מרשימות פנמה יש תיקים בחקירות. חלק נעביר לשומות והדברים ייברקו.

אז כמה "בחורים רעים" נתפוסו?
 "נתפוס המון, כי העולם מתחיל להיסגר. זה ייקח זמן, אבל זה יקרה. צריך גם לזכור שבארץ קשה מאוד 'להחביא' כסף גדול, ומי שעשה מיליונים בכסף שחור, חייב להשקיע אותם בחו"ל, ויום אחד, בזכות שיתוף הפעולה בין המדינות, נגלה את הכסף הזה ונדרוש ממנו הסבר על מקורו".

shlomitan@globes.co.il

אמרתי לשוויצרים, אני מבקש שתורו ללקוחות הישראליים שלכם לגשת להליך של גילוי מרצון, כי אם במקרה מדובר בהון שחור, אתם עלולים להיחשב כמסייעים. הם התחילו לשלוח מכתבים לאנשים שיביאו להם אישור מרשויות המס, ואפילו הגדילו לעשות ואמרו, אם לא תביאו מכתב, אנא מסרו לנו מספר חשבון בנק בישראל ונעביר לכם את הכסף שלכם, כי אנחנו לא רוצים אותו".

עד סוף 2016 קיבלה רשות המסים כ-7,500 בקשות לגילוי מרצון, ששיקפו 25 מיליארד שקל, ואשר מקווה שבין 10%-15% ממנו ייגבו כמס. אולם חלון ההזדמנויות לגילוי מרצון נסגר בסוף 2016. "אנשים בהחלט חיים בפחד", סבור ברזלי, "חלק עשו כבר גילוי מרצון וחלק לא. זו הייתה טעות להפסיק עם זה. כשהולכים בטוב עם אנשים, משיגים יותר מאשר ברע. כשמשנים את כללי המשחק, צריך לתת לאנשים זמן להתיישר לפני שמורידים להם את הראש. ירוויחו כמה כותרות, אבל הרבה יותר כסף מגיע בגילוי מרצון".

"הגילוי מרצון היה הוראת שעה עד סוף 2016 ואין לנו סמכות להאריך אותו", מסביר אשר מדוע זה הגיע לקיצו. "אבל במשך כל 2015-2016 הורענו מתי זה נגמר, וכל אחד קיבל את ההחלטה שלו. אנחנו עכשיו נמצאים בבדיקה של אלפי התיקים הללו, נברוק סטטיסטית מה קרה, ונשב עם משרד המשפטים לרון אם ואיך נחזור להליך של גילוי מרצון". ומי שלא גילה מרצון ולא מתכוון לעשות את זה?

"אנחנו לא שוקטים לרגע. השגנו רשימות של חשבונות של ישראלים בבנק השווייצרי UBS, ב-HSBC - רשימה שעובר צרפתי של הבנק לקח, ברח לשווייץ ונתן לרשויות המס בצרפת, ואלה, לאחר מגעים ממושכים, נתנו את החלק הישראלי של הרשימה, 8,000 שמות".

כל-כך הרבה שמות, אבל איפה החקירות וכתבי האישום?

"מתוך הרשימה של HSBC שלפנו כמה אנשים, חלקם יהלומנים. הם נחקרו ואנחנו מעבירים את התוצאות לפרקליטות. מרשימת UBS כבר הגוש

צבי גבאי:
 "אמריקה עשתה מה שרק היא יכולה לעשות: לגרום לכל העולם ליישר קו"

איורים: גיל גיבלי